



Jämställdhetsbegrepp i skolan

SYFTE: Att öka kunskapen hos personalen om jämställdhet och att klargöra skillnaden mellan olika begrepp kopplade till jämställdhetss- och jämlikhetsarbetet.

MATERIAL: antingen ska deltagarna ha med sig datorer eller materialet ska vara utskrivet

BERÄKNAD TID: 1–2h

Ni kan göra övningen exempelvis på ett lärarmöte eller utbildningsdag. Ni kan också dela upp övningen i mindre delar och behandla de olika delarna under flera olika tillfällen.

1. Bakgrund

I det här självstudiepaketet finns olika exempel på tydliga könsmönster mellan flickor, pojkar och icke-binära, allt från vilken typ av våld eleverna måste förhålla sig till och skillnader i prestation i olika läroämnen till bemötande och normer för vilka yrkesval man kan intressera sig för. Elever som identifierar sig som trans upplever diskriminering och känslan av utanförskap i större utsträckning än elever som identifierar sig som cis¹.

2. Varför jämställdhet i skolan?

Bekanta er med en eller två styrdokument som används som grund för det jämställdhetsfrämjande arbetet. Dela styrdokumentet med alla (digitalt eller kopiera) och diskutera tillsammans hur vad styrdokumentet betyder i er skolvardag.

Exempel på användbara styrdokument:

- FN:s konvention om barnets rättigheter <https://lapsiasia.fi/sv/konvention-om-barnets-rattigheter>
- Jämställdhetslagen, § 4 om myndigheters ansvar att främja jämställdhet <https://tasa-arvo.fi/sv/skolor-och-laroanstalter>
- Jämställdhetslagen och diskrimineringslagen. Planering av jämställdhet och likabehandling i läroanstalterna. <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/planering-av-jamstalldhet-och-likabehandling-i-laroanstalterna>
- Kommunens eller stadens övergripande jämställdhetsplan för undervisning- och barnomsorgen.
- Skolans jämställdhetsplan.

3. Presentation av begrepp

Presentera följande begrepp: jämställdhet, jämlikhet, könsmedveten pedagogik, köns- eller genusperspektiv, likabehandling och normkritisk eller normmedveten pedagogik. I presentationen kan ni antingen ta hjälp av ovan nämnda styrdokument eller från förklaringarna nedan. Presentationen kan ske för hela personalen, vårdnadshavare eller för

¹ En cisperson är en person vars könsidentitet är inom normerna för det kön som registrerades vid födseln. Källa: Regnbågsallians Svenskfinland rf

eleverna. Huvudsaken är att presentationen av jämställdhetsbegreppen sker med egna ord och med konkreta exempel gällande den egna verksamheten. Till exempel kan ni berätta mer om hur ni främjar jämställdhet och jämlikhet och hur ni arbetar för att minska könsskillnader i skolan.

Jämställdhet: Jämställdhet betyder lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter oberoende av kön, könsidentitet och könsuttryck. Jämställdhet i skolan betyder att elever har lika villkor vad gäller bemötande oberoende av kön eller hur eleven uttrycker kön. Skolan har en skyldighet att främja jämställdhet. (4 § Myndigheternas skyldighet att främja jämställdheten (15.4.2005/232) enligt jämställdhetslagen)

Jämlikhet: Alla elever har rätt att bemötas likvärdigt i skolan. Jämlikhet betyder att ingen får diskrimineras på grund av ålder, ursprung, nationalitet, språk, religion, övertygelse, åsikt, politisk verksamhet, fackföreningsverksamhet, familjeförhållanden, hälsotillstånd, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller någon annan omständighet som gäller den enskilde som person. (8 § Förbud mot diskriminering enligt diskrimineringslagen)

Könsmedveten pedagogik utgår från att eleverna ska mötas som enskilda individer och att eleverna ska kunna på sitt sätt uttrycka sin könsidentitet och sina andra identiteter. Syftet är att uppmärksamma och reflektera kring könsnormer och dess påverkan på individer och samhället.

Köns – eller genusperspektiv innebär att man försöker förklara könsskillnaderna genom att undersöka på vilket sätt förväntningar, önskningar och krav skiljer sig åt vad gäller flickor och pojkar.

Könsskillnader: Forskning visar att det finns stora oönskade skillnader mellan flickor och pojkar inte bara i skolan, utan i hela utbildningsväsendet. Några exempel nämndes redan i bakgrunden ovan.

Likabehandling: En metod för att nå jämställdhet är att behandla alla lika, istället för att låta förväntningar, önskningar och krav som baserar sig på kön leda till att barn och unga får olika behandling beroende av kön. En orsak till att vi ser könsskillnader i skolan är att flickor och pojkar uppmuntras på olika sätt, ges olika förebilder, påläggs olika krav på hur de ska uppföra sig som avspeglas i hur vi reagerar olika på samma beteende.

Normkritisk eller normmedveten pedagogik: Ett förhållningssätt att arbeta mot diskriminering där normen läggs i fokus istället för den eller de som avviker från den. Det betyder att istället för att prata om hur en ska förstå olika könsminoriteter eller olika kulturer, fokuserar diskussionen på frågor om cis-normer² eller vithet och anti-rasism

4. Diskussion

Diskutera tillsammans kring begreppen jämställdhet, jämlikhet, könsmedveten pedagogik, köns- eller genusperspektiv, likabehandling och normkritisk eller normmedveten pedagogik. Ni kan diskutera antingen i hela gruppen eller i mindre grupper. Ni kan ta hjälp av reflektionsfrågor nedan:

- Finns det rutiner eller tillvägagångssätt i verksamheten där flickor och pojkar exempelvis får olika uppgifter eller får olika behandling enligt kön för att det är ”enklare”?
- Har vi tillräcklig kunskap om transungas utsatthet för att garantera att vi inte missar eller bidrar till deras illamående?
- På vilket sätt kan olika behandling vara problematiskt ur jämställdhetssynvinkel?
- Hur ser en jämställdhetsfrämjande skolmiljö ut?
- Vilken kunskap finns om vad jämställdhetsfrämjande betyder och vilken typ av kunskap saknas eller borde stärkas?
- Vilka könsmonster hittas i er verksamhet? Lista dem och diskutera tillsammans om ni har samma eller olika åsikter om hur det ser ut.
- Vilken typ av könsskillnader kan utvecklas av olika bemötande av flickor och pojkar? Vilka följder kan diskuterande och reflekterande av könsnormer ha för flickor och pojkar?
- På vilket sätt bidrar vi till att utmana tvåkönsnormen så att även transunga upplever att de syns, har förebilder eller andra får kunskap om hur de kan vara mer transinkluderande?

2 Cisperson är en person vars könsidentitet är inom normerna för det kön som registrerades vid födseln. Alltså en som inte är en transperson. från <https://www.regnbagsankan.fi/utbildning/fakta-om-hbtiq/>

- Har ni kunskap om vad könsmönstren beror på? På vilket sätt påverkar hemmet, eventuella fritidsintressen eller daghemsverksamheten? Vad förstärker och vad utmanar skapandet av könsmönster?
- Vilka typer av könsstereotypa förväntningar, önskningar och krav kan hittas i verksamheten, från personalens sida — men också hos eleverna sinsemellan?
- På vilket sätt arbetar skolan redan jämställdhetsfrämjande? Motverkar skolan redan olika bemötande och behandling av flickor och pojkar?

5. Sammanfattning

Innan ni börjar att sammanfatta era diskussioner, bestäm er vem av er ska dokumentera sammanfattningen och var den kan hittas efteråt. Skriv en kort sammanfattning och fundera på åtgärder för hur ni kan öka skolpersonalens kunskaper i och förståelse för jämställdhetsbegreppen och vad de betyder i praktiken. Ni kan även diskutera skolans åtgärder för jämställdhetsarbete. Ni kan reflektera över följande frågor:

- Var begreppen bekanta från förut? Finns det begrepp som ännu är oklara och där det skulle vara viktigt med en klargörande diskussion? Hur går vi vidare?
- Vem dokumenterar diskussionen och var finns den?
- Behöver man göra en liten ordlista så att även nyanställda snabbt blir introducerade i vad begreppen betyder?
- Är det här något man kunde använda som diskussionsunderlag på ett föräldramöte i framtiden?

Mer information:

- Fler begrepp hittas på Centret för jämställdhetsinformation i Finland <https://thl.fi/sv/web/jamstalldhet/framjande-av-jamstalldhet/ordlista>
- Mer uttryck kopplat till skolan, men med rikssvenska begrepp se även: <http://www.jamstall.nu/fakta/ordlista/>